

***REZILIENȚA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA
ÎN CONTEXTUL RECONFIGURĂRII MEDIULUI DE SECURITATE
REGIONALĂ ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID-19***

***NATIONAL SECURITY RESILIENCE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA
IN THE CONTEXT OF RECONFIGURATION OF REGIONAL SECURITY
ENVIROMENT DURING COVID-19 PANDEMIC***

***УСТОЙЧИВОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ
МОЛДОВА В КОНТЕКСТЕ ИЗМЕНЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ СРЕДЫ
БЕЗОПАСНОСТИ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ COVID-19***

Veaceslav UNGUREANU¹

Summary

The research of the fundamental problem related to the strengthening of national security resilience of the Republic of Moldova during the COVID-19 pandemic consists of an analysis of the geopolitical events determining the process of regional security reconfiguration. The COVID-19 pandemic can be perceived as a pluridimensional global crisis during which we witness an intensification of the actions on the geopolitical coordinates of the foreign policy of some big powers and regional powers to exert pressures on the Euro-Atlantic security system. The main idea behind the subject of discussion is the investigation of the impact of the geopolitical context of the regional security environment during the pandemic caused by COVID-19, as well as its strains on the process of assurance of the national security resilience in the Republic of Moldova. The examination of political and military cooperation relations between the Republic of Moldova and the North Atlantic Alliance, in particular during the COVID-19 pandemic, allowed us to reveal the opportunities provided by the Alliance to enhance the degree of institutional resilience of Moldova's national security and defence system which needs further support from partner states to align the components of the national security to the Euro-Atlantic standards. Therefore, this will strengthen the capability and interoperability in the area of national security and defence and will discourage potential hazards by countering present risks and threats.

The geopolitical position of the Republic of Moldova in the context of the North Atlantic Alliance expansion demonstrates reduced importance for the European security, however, the conflict in the Eastern districts and the institutional fragility are major barriers to an enhanced political presence of the Alliance. For the Republic of Moldova, a small state/power with a reduced military potential, a limited economic capability, and permanent neutrality is both a constraint to the full implementation of national security reforms and an opportunity to reflect in the current globalised world. The reform of the national security sector of the Republic of Moldova demands a pragmatic approach and precise actions, considering the geopolitical context, the regional and subregional security environment, and the national interest as well. The core element that served as fundament for the foundation and institutionalisation of Moldova's national security is the status

¹ Doctor în științe politice, cercetător științific coordonator, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice.

of permanent neutrality, which generates a pluridimensional instability. Therefore, it shall be re-assessed in the context of new threats, risks, and vulnerabilities that are faced by the Republic of Moldova, and their mitigation can take place by changing the country's regional geopolitical status and using integrationist mechanisms of Euro-Atlantic orientation.

The establishment of international relations during the post-Cold War period determined NATO to adjust its partnership policies in the context of structural transformations that emerged after the disappearance of one pole of the international bipolar system, after the reconfiguration of the world geopolitical architecture and development of the regional security environment and to promote them through dialogue in its cooperation with partner states within the Partnership for Peace. The intensification of the integrationist processes on the European continent led to a change in the approach to NATO's role and place in assuring international security, by strengthening the relations of the Euro-Atlantic Partnership and considering the peculiarities of each state participating in the cooperation process, including the Republic of Moldova and in particular, the status of permanent neutrality and the political and legal consequences arising from this quality.

The Partnership for Peace Programme provides opportunities for partner states to participate in cooperation activities in the area of military security. Based on the principle of self-differentiation of dimensions they consider vulnerable and which are in correlation with the interests and needs to build national security and defence, they are entitled to choose among those activities. The intensification of military and non-military cooperation relations with NATO means that the Republic of Moldova has to undertake a series of commitments, i.e. implementation of international peacekeeping operations, adjustment of the normative and doctrine framework to the Euro-Atlantic standards, reformation of the national security and defence system, development and enhancement of force capabilities and interoperable mechanisms with the NATO member states.

Краткое содержание

Исследование фундаментального вопроса повышения устойчивости национальной безопасности Республики Молдова во время пандемии COVID-19 заключается в анализе геополитических событий, определяющих процесс реконфигурации региональной среды безопасности. Феномен пандемии COVID-19 можно рассматривать как глобальный многомерный кризис, в котором усилились действия по геополитической координате внешней политики некоторых великих держав, а также некоторых региональных держав с целью оказания давления на систему евроатлантической безопасности. Основная идея предмета, предлагаемого для изучения, заключается в исследовании влияния геополитического контекста среды региональной безопасности во время глобальной пандемии, порождаемой новым типом коронавируса COVID-19, а также его новых штаммов на процесс обеспечения устойчивости национальной безопасности Молдовы. Освещение вопросов военно-политических отношений между Республикой Молдова и Североатлантическим Альянсом, особенно в связи с пандемией COVID-19, помогло выявить возможности, предлагаемые Альянсом для повышения уровня институциональной устойчивости системы национальной обороны и безопасности Республики Молдова, которая все еще нуждается в существенной поддержке со стороны стран-партнеров, путем обеспечения того, чтобы компоненты национальной безопасности были приведены в соответствие с евроатлантическими стандартами, что укрепит потенциал и функциональную совместимость национальной безопасности и обороны, тем самым

препятствуя потенциальным опасностям и противодействуя существующим рискам и угрозам.

Геополитическое положение Республики Молдова в контексте расширения Североатлантического альянса показывает, что его значение для европейской безопасности невелико, а наличие конфликта в восточных районах и институциональная хрупкость оказываются существенными препятствиями на пути усиления политической присутствия Североатлантического Альянса. Для Республики Молдова, которая представляет собой небольшое государство / небольшую державу с низким военным потенциалом и ограниченным экономическим потенциалом, постоянный нейтралитет оказывается препятствием на пути к полному осуществлению реформ в области национальной безопасности и, в то же время, возможность рефлексии в контексте глобализованного мира. Реформа сектора национальной безопасности Республики Молдова требует прагматического подхода и конкретных действий с учетом геополитической ситуации, региональной и субрегиональной безопасности, а также национальных интересов. Существенным элементом, который послужил основой для обоснования и институционализации национальной безопасности Республики Молдова, является статус постоянного нейтралитета, который порождает многомерную нестабильность и требует переоценки в контексте новых угроз, рисков и уязвимостей. изменение регионального геополитического статуса страны с использованием интеграционных механизмов евроатлантической ориентации.

Построение международных отношений в период после холодной войны привело к тому, что Североатлантический альянс адаптировал свою политику партнерства в контексте структурных преобразований, вызванных исчезновением полюса биполярной международной системы, реконфигурацией мировой геополитической архитектуры и развитие среды региональной безопасности и содействует путем применения диалога в многоплановом сотрудничестве с государствами-партнерами в рамках Программы «Партнерство ради мира». Активизация интеграционных процессов на европейском континенте привела к изменению взглядов на роль и место Североатлантического Альянса в обеспечении международной безопасности, укреплении отношений Евроатлантического партнерства с учетом особенностей каждого государства-участника включая Республику Молдова, принимая во внимание, в частности, статус постоянного нейтралитета и политические и правовые последствия, вытекающие из этого качества. Программа «Партнерство ради мира» также предоставляет государствам-партнерам возможность участвовать в совместной деятельности в области военной безопасности с правом выбора, применяя принцип самодифференциации областей, которые они считают уязвимыми и соответствующими интересам и потребностям укрепления уровня обороны и безопасности страны. Углубление отношений военного и невоенного сотрудничества с Североатлантическим альянсом требует от Республики Молдова ряда обязательств, а именно: проведение международных миротворческих операций, приведение нормативных и доктринальных рамок в соответствие с евроатлантическими стандартами, реформирование системы национальной безопасности и обороны, развитие и модернизация силового потенциала и средств взаимодействия с государствами-членами Североатлантического союза.

Procesul de cercetare a rezilienței securității naționale a Republicii Moldova în condițiile intensificării fenomenului pandemiei COVID-19 scoate în evidență problema capacității instituționale a sistemului național de securitate și apărare de a gestiona crizelor multidimensionale care determină un impact asupra funcționalității statului, totodată, contribuind și la generarea noilor provocări, dar și consolidarea celor ce perpetuează în timp, în plan regional și național, punând în pericol majoritatea componentelor securității naționale a Republicii Moldova. În acest context, rolul esențial de combatere a consecințelor crizei sanitare la adresa securității naționale îi revine factorului de consolidare a potențialului instituțional al sistemului național de securitate al Republicii Moldova ce necesită o abordare pragmatică și acțiuni concrete, ținând cont de conjunctura geopolitică mondială, mediul regional și subregional de securitate, precum și de interesul național. În prezent, capacitatea instituțională a sistemului național de securitate al Republicii Moldova este una insuficientă de a contracara riscurile și amenințările cu care se confruntă statul, obiectivul major rămânând identificarea resurselor privind asigurarea eficientă a securității naționale în condițiile pandemiei COVID-19, care a surprins majoritatea statelor nepregătite pentru a combate un număr masiv de contaminări și decese într-o perioadă scurtă de timp, ceea ce amplifică vulnerabilitatea statelor mici, cum este Republica Moldova, din punctul de vedere al securității naționale.

Criza sanitară globală provocată de pandemia COVID-19 a determinat și mai mult necesitatea consolidării rezilienței prin redimensionarea politicilor de asigurare a securității naționale a micilor puteri, securitatea cărora depinde în mare măsură de interesele geopolitice ale marilor puteri și/sau de arhitectura geopolitică regională, care dețin un statut geopolitic de neutralitate, lipsite de potențial militar, care nu se află într-o alianță sau organizație politico-militară și nu au un acord semnat cu o mare putere sau cu un stat vecin privind asigurarea securității și apărării naționale realizarea căruia rămâne pe cont propriu. La sfârșitul lunii decembrie al anului 2019, mai mulți locuitori din orașul Wuhan (China de Est) prezentau simptome grave de pneumonie virală, cu origine necunoscută, cauza fiind descoperită ulterior, sub forma unui nou tip de coronavirus (SARS-CoV-2), mai târziu denumit COVID-19, deosebit de contagios și, în unele cazuri, chiar letal, astfel încât cei 11 milioane de cetățeni chinezi din provincia respectivă au fost obligați să stea, timp de două luni, în carantină totală. De la acel moment, au trecut doar aproximativ două săptămâni până la raportarea primului astfel de caz în Thailanda, apoi în Japonia. La sfârșitul lunii ianuarie 2020, Germania, Japonia, Vietnam și Statele Unite ale Americii au raportat primii pacienți infectați cu COVID-19, care nu au călătorit în China, ci au intrat în contact cu persoane care au călătorit în orașul Wuhan², iar pe 30 ianuarie 2020,

² *COVID-19 Coronavirus Pandemic. Reported Cases and Deaths by Country or Territory.* În: Worldometer, <https://www.worldometers.info/coronavirus/>

Organizația Mondială a Sănătății a declarat noul focar de coronavirus o urgență de sănătate publică de preocupare internațională, pentru ca, pe 11 martie, să fie caracterizată drept pandemie. Două zile mai târziu, Organizația Mondială a Sănătății a declarat Europa drept epicentru al pandemiei, în afara granițelor Chinei³. Numărul celor infectați crescând exponențial, ajungându-se, la sfârșitul lunii iunie 2020, la un total de 10,1 milioane de cazuri și peste 500.000 de decese la nivel mondial⁴.

C. Băhnăreanu precizează că, inițial statele din Uniunea Europeană au fost cele mai afectate de pandemie precum: Italia, Spania, Franța și Marea Britanie, iar ulterior, Statele Unite ale Americii, Federația Rusă, India și Brazilia au devenit state care au fost nevoite să se confrunte cu un val uriaș de infectări și decese, numărul acestora fiind cel mai mare din lume. Expertul afirmă că, pentru a limita răspândirea virusului și efectele asupra sănătății propriilor cetățeni, majoritatea statelor au declarat stare de urgență sau de necesitate, completată de o serie de măsuri de limitare a unor drepturi și libertăți⁵, care în opinia noastră a determinat revolte în masă și nesupuneri acțiunilor prohibitive adoptate de guvernele statelor afectate. Cetățenii acestor state considerând că prin aceste măsuri li s-a încălcat drepturile și libertățile fundamentale și că conducerea statelor ar trebui să acționeze altfel decât a acționat, diminuând valoarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în favoarea intereselor naționale ale statului, invocând primordialitatea unor măsuri de limitare a unor drepturi și libertăți, precum: limitarea/restricționarea mișcării persoanelor și distanțare fizică; autoizolarea sau izolarea la domiciliu, internarea sau carantinarea celor infectați și a altor categorii de cetățeni; închiderea parțială/totală a unor frontiere pentru străini; reducerea/suspendarea anumitor categorii de transporturi de pasageri (aeriene, feroviare, rutiere), cu excepția celui de mărfuri; reducerea/sistarea unor activități economice prin desfășurarea muncii de la domiciliu sau introducerea angajaților în șomaj tehnic; închiderea unităților de învățământ, centrelor comerciale, hotelurilor, cazinourilor, cluburilor, restaurantelor și localurilor publice, centrelor sportive și culturale; închiderea parcurilor, locurilor de joacă pentru copii și a zonelor urbane deschise; suspendarea/anularea unor activități sociale cu participarea unui număr mare de oameni. Subliniem că, în contextul restricțiilor impuse de autorități, în țările care se confruntă cu o criză sanitară de proporții, s-au creat condiții propice pentru revenirea în forță a grupărilor extremiste de dreapta prin intensificarea manifestațiilor de protest împotriva acțiunilor restrictive, exercitând presiuni politico-sociale asupra autorităților publice centrale și locale. Considerăm, că aceste revolte politico-sociale reprezintă un pericol iminent la securitatea națională

³ *Listings of WHO's Response to COVID-19. Timeline of WHO's Response to COVID-19*, 29 iunie 2020. <https://www.who.int/news-room/detail/29-06-2020-covidtimeline>.

⁴ *Coronavirus Disease (COVID-19): Situation Report -162*, World Health Organization, 30 June 2020, p. 1. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200615-covid-19-sitrep-147.pdf?sfvrsn=2497a605_4.

⁵ Băhnăreanu, C. *Impactul economic al pandemiei de COVID-19 la începutul anului 2020*. În: *Impact Strategic*, 2020, nr. 2, p. 88.

și cu atât mai grav că, în ultimii ani, se manifestă din ce în ce mai pregnant, cel puțin la nivel european, tendințe naționaliste de negare a democrației liberale, ca ideologie politică de stat și formă de guvernare corespunzătoare necesităților societății contemporane.

Potrivit lui A. Sandford, toate aceste măsuri de protejare a sănătății populației, în condițiile pandemiei globale COVID-19, au avut efecte diferite asupra societății, mediului, economiei, securității naționale și internaționale. În acest context, pe termen scurt, am asistat la, pe de o parte, reducerea poluării și emisiilor de carbon, decongestionarea rutieră, scăderea incidenței bolilor sezoniere, creșterea unor ramuri ale economiei, iar pe de altă parte, au fost grav afectate veniturile din industria turismului și ospitalității, tranzacțiile imobiliare, sectorul auto și unele servicii, precum transporturile aeriene, restaurantele, barurile și cafenelele, concertele, spectacolele și activitățile culturale, sportive, de divertisment, dar a luat amploare comerțul on-line și interacțiunea pe rețelele sociale, și majoritatea activităților au fost transferate pe platforme informatice⁶.

Considerăm că în perioada pandemiei generată de noul tip de coronavirus COVID-19, dar și de noile tulpini ale acestuia s-a intensificat confruntarea geopolitică dintre Occident și Federația Rusă prin utilizate metodelor diplomatice, dar și prin acțiuni practice ce denotă interese geostrategice regionale ale ambelor părți pentru regiunea de Vest a spațiului postsovietic. În această ordine de idei, K. Geropoulos și N. Waller relevă procesul de negocieri, în perioada crizei sanitare globale dintre **Statele Unite ale Americii și Federația Rusă privind extinderea aplicabilității sau substituirea Tratatului START-III de reducere a armelor strategice ofensive ce reglementează măsurile pentru reducerea, limitarea și controlul ulterior al armelor strategice ofensive, care a fost semnat la 8 aprilie 2010 la Praga, a intrat în vigoare la 5 februarie 2011 și expiră în 2021**. Tratatul limitează numărul de focoașe strategice nucleare desfășurate la 1.550, ceea ce scade cu aproape două treimi față de tratatul inițial START-I, precum și cu 10% mai mic decât limita de focoașe strategice desfășurate în Tratatul de la Moscova din 2002. Prin urmare, numărul total de focoașe desfășurate ar putea depăși limita de 1.550 cu câteva sute, deoarece doar un singur focos este numărat pentru fiecare bombardier, indiferent de câte le poartă de fapt. Tratatul, de asemenea, limitează până la 800 numărul de lansatoare de rachete balistice intercontinentale (ICBM), lansatoare de rachete balistice lansate submarin (SLBM) și bombardiere grele echipate pentru armament nuclear, iar numărul de ICBM, SLBM, precum și armamentul nuclear lansat de pe bombardierele grele sunt limitate la 700⁷.

⁶ Sandford, A. *Coronavirus: Half of Humanity Now on Lockdown as 90 Countries Call for Confinement*. <https://www.euronews.com/2020/04/02/coronavirus-rus-in-europe-spain-s-death-toll-hits-10-000-after-record-950-new-deaths-in-24-hou>

⁷ Geropoulos K.; Waller, N. *Round One: US and Russia Slowly Hit re-START Nuke Button*. <https://www.neweurope.eu/article/round-one-us-and-russia-slowly-hit-re-start-nuke-button/>

Precizăm că, în anul 2020, în perioada pandemiei globale COVID-19 Statele Unite ale Americii au anunțat Federația Rusă despre disponibilitatea de a continua negocierile privind semnarea Noului Tratat START-III, invitând să adere și China la acest Acord, deoarece deține un arsenal impunător de arme nucleare ofensive, în cele din urmă China refuză invitația de a participa la negocierile. Continuând discuțiile Statele Unite ale Americii i-a propus Federației Ruse să semneze o declarație politică, care include o clauză pentru un nou Tratat ce ar acoperi toate armele nucleare ale ambelor state semnatare și ar extinde actualul regim de monitorizare și verificare implementat de Noul Tratat START-III, cu scopul de a aduce China într-un viitor Tratat. Ulterior, ambele părți au fost de acord să sisteze producerea de focoaase nucleare pe o perioadă de un an și să prelungească Tratatul cu un an, însă în contextul apariției **noilor tipuri de arme și temerii desfășurării în eventualitate a unei noi curse a înarmărilor de înaltă calitate, precum și evoluția ascendentă a nivelului de pericol a noilor riscuri și amenințări, mai ales în condițiile crizei sanitare globale**, dar și pentru a nu submina sistemul de securitate internațională și arhitectura de control al armamentului nuclear, Statele Unite ale Americii și Federația Rusă au convenit printr-o decizie prelungirea pe durata maximă posibilă, de cinci ani, până la 5 februarie 2026 a Noului Tratat START.

Cercetând perioada pandemiei globale COVID-19 sub aspectul confruntării geopolitice dintre marile puteri pe dimensiunea asigurării securității naționale, se impune de specificat, că criza sanitară a evoluat în criza geostrategică în unele sectoare ale securității prin diminuarea încrederii a cooperării diplomatice în domeniul controlului reciproc al armamentelor și dezarmării nucleare, soldându-se cu retragerea Statelor Unite ale Americii, în 2020 și suspendarea respectării prevederilor Tratatului cu demararea procedurii de retragere a Federației Ruse, în 2021 din Tratatul „Cer Deschis”, acțiuni care au fost precedate de disensiunile în domeniul securității dintre acești doi actori majori în cadrul Tratatului privind Forțele Nucleare Intermediare urmate cu retragerea Statelor Unite ale Americii și a Federației Ruse în 2019, precum și suspendarea activității Statelor Unite ale Americii din Acordul Nuclear cu Iranul în 2018. Prin urmare, **Tratatul Cer Deschis**, semnat în 1992 și intrat în vigoare în 2002, permite celor 35 de state-membre să efectueze zboruri de observare și supraveghere neînarmate peste teritoriile celorlalte pentru a colecta informații despre forțele și activitățile militare, însă **retragerile succesive ale Statelor Unite ale Americii și Federației Ruse a subminat în totalitate necesitatea existenței acestuia și promovarea principiului asigurarea încrederii și previzibilității activităților militare ale țărilor semnatare.** În acest context, criza sanitară globală determină reconfigurarea geopolitică a sferelor de interese regionale ale actorilor majori provocând tensiuni în relațiile de cooperare în domeniul securității internaționale, și totodată intensificând transformări structurale în raporturile de putere mondială.

C. Bogzeanu acreditează opinia că pandemia globală COVID-19 nu a pus capăt și nici nu a diminuat dinamica competiției geopolitice dintre marile puteri pentru a obține putere la nivel mondial și nici nu s-a redus din intensitate generarea crizele și conflictele cu repercusiuni transregionale, ci dimpotrivă s-a amplificat. Fenomenul pandemiei COVID-19 a generat o criză sanitară fără precedent, una dintre cele mai grave crize ale umanității din perioada postrăzboi rece, dar care nu a determinat sfârșitul luptei pentru putere și influență geopolitică globală. În opinia sa, securitatea europeană și euroatlantică este dependentă de reconfigurarea arhitecturii geopolitice în Marea Mediterană soldându-se cu alterarea relațiilor de cooperare dintre Turcia și Cipru, Turcia și Grecia în potențialele zone cu hidrocarburi care continuă să constituie una dintre sursele de conflict. De asemenea, incidentul maritim dintre o navă franceză, angajată într-o misiune a Alianței Nord-Atlantice de patrulare monitorizând hotarul acvatic al Libiei, și una turcă reflectă nivelul tensiunilor geopolitice nu doar din regiune, ci și dintre aliați, în contextul că Libia continuă să fie puternic afectată de instabilitate politică precedată de un conflict militar civil care se desfășoară al șaptelea an, dintre Guvernul de Acord Național de la Tripoli condus de către Prim-ministrul Fayez al-Sarraj, recunoscut și susținut de Organizația Națiunilor Unite, de Statele Unite ale Americii, de Turcia, de Italia și de Qatar, și Administrația rivală, din estul țării aliată generalului Khalifa Haftar, care conduce așa numita Armată Libiană Națională, susținută de Egipt, de Emiratele Arabe Unite, de Arabia Saudită, de Jordania, de Franța și de Federația Rusă, pentru obținerea controlului asupra întregului teritoriu al statului Libia. O altă problemă geopolitică din regiunea Orientului Mijlociu reliefată de C. Bogzeanu este situația politică internă a Siriei, care rămâne a fi în continuare una vulnerabilă la conflictele violente dintre grupurile militare, în pofida trecerii conflictului la faza politico-diplomatică după un conflict militar de șase ani, dar care poate în orice moment să reizbucnească prin escaladarea unui noi conflict militar civil la fel de îndelungat și devastator ca cel anterior, precum și incertitudinea suspendării programului nuclear al Republicii Islamice Iran ce agravează relațiile diplomatice cu Statele Unite ale Americii⁸. Precizăm că, în condițiile pandemiei globale COVID-19 ar putea avea loc intensificarea și altor disensiuni geopolitice regionale dintre Occident și Federația Rusă, în contextul perpetuării conflictului militar dintre Ucraina și Federația Rusă în regiunea Donbas, evoluția căruia poate fi una imprevizibilă, atât pentru Ucraina, cât și pentru întreaga regiune a Europei de Est, în pofida eforturilor formatul Grupului de contact Normandia de a negocia un acord între părțile aflate în conflict. De asemenea, este necesar de luat în calcul și amplificarea crizei concertate a migranților la frontiera dintre Alianța Nord-Atlantică și Republica

⁸ Bogzeanu, C. *Apărarea europeană – schimbare de curs, în contextul pandemiei de COVID-19?* În: Impact Strategic, 2020, nr. 2, p. 127.

Belarus ca o amenințare regională la adresa securității euroatlantice. Considerăm că, nu întâmplător în condițiile crizei sanitare este utilizată în mod direct componenta migrațională a războiului hibrid împotriva statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice de către statele împotriva cărora sunt aplicate sancțiuni din partea Occidentului, cum ar fi: Republica Belarus și Federația Rusă, având drept scop testarea nivelului de capabilitate, operativitate și interacțiune dintre statele membre ale Alianței Nord-Atlantice în vederea asigurării securității frontierei estice a comunității euroatlantice.

Considerăm criza sanitară la nivel global generată de pandemia COVID-19, dar și de noile tulpini ale acestuia va avea repercusiuni pe termen mediu și lung asupra multiplelor sisteme importante care asigură funcționalitatea statelor, deoarece ea s-a suprapus și a agravat crizele deja existente și a provocat altele noi, astfel existând condiții favorabile pentru diminuarea nivelului de securitate în diferite regiuni ale mapamondului. Problema fundamentală care trebuie soluționată de către marile puteri, puterile regionale și organizațiile internaționale din domeniul securității este neadmiterea transformării crizei sanitare într-o criză de securitate internațională, prin prevenirea sau diminuarea consecințelor crizei sanitare asupra securității regionale. În prezent, poate fi observată utilizarea de către unele puteri revanșarde a situației pandemice globale, care a creat condiții prielnice pentru intensificarea rivalităților geopolitice la nivel regional și mondial în zonele de confluență a intereselor geostrategice, încercând să soluționeze cu ajutorul micilor puteri, problemele geopolitice regionale existente, astfel subminând securitatea regională prin amplificarea acțiunilor militare dintre Republica Azerbaidjan și Republica Armenia privind disputa regiunii separatiste Karabahul de Munte, recunoscută la nivel internațional ca parte componentă a Republicii Azerbaidjan, dar controlată de etnicii armeni. Urmare a fazei active a acțiunilor militare, care au durat 44 de zile și s-au încheiat cu un armistițiu dintre părțile aflate în conflict, Azerbaidjanul și-a recuperat controlul asupra unei părți a regiunii secesioniste. Riscul privind eventualitatea extinderii acestui conflict militar în Zona Extinsă a Mării Negre cu implicarea directă sau indirectă a statelor vecine este unul major, realizându-se următorul scenariu: Turcia a anunțat oficial că va sprijini Republica Azerbaidjan cu toate mijloacele pe care le are la dispoziție în conflictul pe care această țară îl are cu Republica Armenia; Federația Rusă va avea și ea „un cuvânt greu de spus”, deoarece Republica Armenia este un stat-satelit în sfera de influență geopolitică a Federației Ruse, fiind și stat membru al Organizației Tratatului de Securitate Colectivă cu unități militare ale Federației Ruse pe teritoriul său, forțe care nu vor permite diminuarea intereselor geopolitice ale acesteia în regiune; Iranul, la fel, nu-și va putea menține neutralitatea, în cazul unui conflict de amploare regională, pentru a-și realiza ambițiile geopolitice de putere regională, dar și pentru a se opune extinderii influenței geopolitice a Turciei în regiune; Georgia, care în aceste condiții va încerca să-și soluționeze problema integrității teritoriale

recuperându-și regiunile Abhazia și Osetia de Sud. În această ordine de idei, precizăm că politica externă a marilor puteri, fundamentată pe acțiuni de identificare, promovare și protejare a intereselor geopolitice, determină conjunctura geopolitică regională și influențează mediul de securitate în diverse regiuni ale spațiului mondial. Concentrarea asupra unei regiuni geostrategice a intereselor mai multor actori internaționali, în contextul pandemiei globale de COVID-19 cu scopul transformării acesteia într-o zonă de interes și, ulterior, în sferă de influență, inevitabil va amplifica nivelul de rivalitate dintre marile puteri în spațiul geopolitic contemporan. Aceste procese concurențiale de impact geopolitic se răsfrâng eminent asupra fenomenului de redimensionare a relațiilor de cooperare dintre marile puteri reconfigurând arhitectura mediului de securitate regională, totodată, determinând și nivelul de funcționare a sistemelor de asigurare a securității naționale ale statelor din regiune în care au loc asemenea evenimente geopolitice.

Este esențial de subliniat că în perioada crizei sanitare disensiunile dintre Occident și Federația Rusă se prefigurează în special pe dimensiunea securității regionale determinând sporirea nivelului de probabilitate a unei coliziuni dintre Alianța Nord-Atlantică și Federația Rusă orientată asupra controlului spațiului pontic, dar și a Zonei Extinse a Mării Negre. Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană abordează spațiul pontic din punct de vedere geoeconomic ca pe o punte de legătură cu zonele cele mai bogate în resurse energetice, cum ar fi Bazinul Caspic, Asia Mijlocie și Golful Persic, iar Federația Rusă tratează această regiune ca pe o valoare geostrategică, atât pentru exercitarea presiunilor de ordin militar asupra statelor limitrofe Mării Negre, cât și pentru redobândirea statutului geopolitic de mare putere, determinând reedificarea ordinii mondiale. În acest context geopolitic regional de securitate, Republica Moldova este importantă din punct de vedere geostrategic atât pentru Alianța Nord-Atlantică, cât și pentru Federația Rusă, ambele părți exercită eforturi pentru a-și consolida pozițiile. Federația Rusă încearcă să-și mențină influența în Republica Moldova prin conservarea conflictului transnistrean și susținerea comunității rusești. Problema raioanelor de est reprezintă unul dintre cele mai dificile aspecte ale relațiilor dintre părți, deoarece refuzul Rusiei de a accepta soluționarea ei rezultă nu doar din raporturile cu Republica Moldova, dar și din relația cu Alianța Nord-Atlantică. Pentru Federația Rusă, menținerea controlului asupra raioanelor de est ale Republicii Moldova reprezintă o modalitate de blocare a extinderii Organizației Tratatului Atlanticului de Nord depunând toate eforturile pentru a-și menține statutul de actor geopolitic regional important, folosind diverse instrumente politico-militare, economico-financiare și informațional-propagandiste, astfel diminuând securitatea națională a Republicii Moldova⁹. Potrivit lui V. Chirilă *securitatea*

⁹ Ungureanu, V. *Consolidarea dimensiunii geopolitice în noua paradigmă de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova*. În: *Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european*./coord.: Juc Victor. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2019, partea a II-a, p. 283.

națională a Republicii Moldova depinde în mare măsură de relațiile diplomatice atât cu Alianța Nord-Atlantică, cât și cu Federația Rusă. În cadrul relațiilor cu Federația Rusă există mai multe probleme nesoluționate în domeniul securității naționale a Republicii Moldova și persistă o neîncredere privind statutul de partener al Alianței Nord-Atlantică, precum și cel geopolitic de neutralitate permanentă, iar disensiunile dintre Federația Rusă și Alianța Nord-Atlantică la nivel instituțional nu favorizează procesul de fortificare a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova. Expertul afirmă că, în contextul acestei tensionări diplomatice, vor exista consecințe negative și asupra securității naționale a Republicii Moldova care se vor realiza prin intenția Federației Ruse de a-și intensifica influența geopolitică exercitând presiuni asupra domeniilor principale de dezvoltare ale statului¹⁰.

Accentuăm că contextul geopolitic al mediului de securitate regională în perioada pandemiei globale COVID-19 exercită presiuni asupra procesului de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova. Consolidarea rezilienței instituționale a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova, în perioada crizei sanitare provocată de noul tip de coronavirus COVID-19, dar și de noile tulpini ale acestuia poate fi realizată prin accelerarea sau cel puțin menținerea dinamicii de realizare a reformelor din perioada prepandemică în sectorul de securitate și apărare națională, accesând fondurile oferite de Alianța Nord-Atlantică ca urmare a acceptului participării la consolidarea securității regionale și valorificarea continuității a procesului de modernizare și implementare a reformelor în domeniul securității și apărării naționale, în contextul a două documente de bază ce reglementează relația de cooperare cu Alianța Nord-Atlantică - Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO și Inițiativa de Consolidare a Capacităților de Apărare a Republicii Moldova.

Subliniem că, pandemia COVID-19 a intensificat reconfigurarea arhitecturii geopolitice a mediului de securitate regională, generând condiții propice pentru sporirea gradului de pericol al riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale a Republicii Moldova, ceea ce necesită o abordare imediată și profesionistă, cu implicarea experților din comunitatea științifică, privind reziliența instituțională a sectorului de securitate și apărare națională. Prin urmare, au fost identificate unele riscuri și amenințări, cum ar fi:

1) Riscul convențional îndreptat împotriva componentei militare a securității naționale poate fi afirmat prin realizarea scenariului de implicare directă a Grupului Operativ al Trupelor Ruse (GOTR) din raioanele de est ale Republicii Moldova în destabilizarea situației social-politice din

¹⁰ **Chirilă, V.** *Expert: Tensiunile dintre UE și Rusia vor avea consecințe grave asupra Republicii Moldova.* <https://deschide.md/ro/stiri/politic/80292/Expert-Tensiunile-dintre-UE-%C8%99i-Rusia-vor-avea-consecin%C8%9Be-grave-asupra-RMoldova.htm>.

Sud-Vestul Ucrainei, în contextul desfășurării războiului hibrid cu elemente convenționale în regiunea Donbas dintre Federația Rusă și Ucraina, dar și luând în considerare a doua desfășurarea masivă de forțe și echipamente militare ale Federației Ruse, prima fiind în luna aprilie, în proximitatea frontierei cu Ucraina exercitând presiuni asupra statului ucrainean în vederea obținerii unor concesiuni politice legate de relația dintre Ucraina și Federația Rusă. Un asemenea scenariu va plasa Republica Moldova în zona incertitudinii decizionale de a reacționa la situația creată, cu riscul tensionării relațiilor cu Ucraina – în cazul inacțiunii făcându-se responsabilă de acțiunile militare de pe teritoriul său împotriva Ucrainei, sau deteriorării relațiilor cu Federația Rusă – în cazul implicării Republicii Moldova în vederea restabilirii ordinii constituționale pe întregul teritoriu recunoscut de comunitatea internațională.

2) Amenințarea la adresa componentei energetice a securității naționale constă în majorarea de către Federația Rusă a prețului la gazele naturale exportate Republicii Moldova, prefigurându-se două argumente, cel economic și cel geopolitic. Argumentul economic constă din sporirea prețurilor la hidrocarburi pe piața internațională, din cauza sporirii cererii la gazele naturale din partea statelor membre ale Uniunii Europene ca rezultat al redresării economiei după o perioadă pandemică dificilă, precum și din motivul rezervelor insuficiente în depozitele europene de gaze naturale, necesitând suplینirea acestora pentru a face față cererii excesive, care nu este asigurată la nivelul potrivit de către Federația Rusă prin furnizarea insuficientă a gazelor naturale statelor membre ale Uniunii Europene, menținând artificial criza energetică pentru a o utiliza ca presiune politică pentru a influența decizia instituțiilor și statelor europene inaugurarea cât mai rapidă a gazoductului Nord Stream-2. Un alt aspect al asigurării insuficiente a cererii statelor europene cu gaze naturale, ceea ce a contribuit considerabil la sporirea acesteia, este faptul că a fost diminuată în perioada pandemică aprovizionarea economiei europene cu gaze lichefiate de către Statele Unite ale Americii, acestea fiind exportate în țările din America Latină, determinând amplificarea dependenței țărilor europene de exportul gazelor naturale din Federația Rusă.

Argumentul geopolitic constă în subminarea cursului de orientare geopolitică și de dezvoltare vestică a Republicii Moldova, precum și a diminuării nivelului de valorificare a oportunităților de către Republica Moldova de a reglementa conflictul din raioanele de est contrar intereselor geopolitice ale Federației Ruse. Necesitatea realizării unui proiect național pentru aprovizionarea cu gaze naturale prin diversificarea furnizorilor, rețelelor și a surselor, trebuie să devină o prioritate majoră în politica de asigurare a securității energetice a Republicii Moldova, dat fiind faptul că gazele naturale rămân a fi în continuare produsul energetic primordial pentru economia națională, iar Federația Rusă este principalul furnizor de gaze naturale, calitate ce-i oferă pârgii de influență, inclusiv și pe dimensiunea reglementării conflictului transnistrean.

3) Amenințarea la adresa componentei informaționale a securității naționale constă în promovarea de către Federația Rusă în spațiul mediatic al Republicii Moldova politicile centralizate de stat de informare a populației cu aspect propagandistic, în scopul manipulării și influențării opiniei publice prin mijloacele mass-media dominate de către aceasta, precum și prin alte metode persuasive, diminuând capacitatea de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova.

V. Juc exprimă supoziția că participarea Republicii Moldova la Programul Parteneriatul pentru Pace, care este o inițiativă importantă de angajare și aprofundare a cooperării între aliați și parteneri prin elaborarea în comun a unui set de instrumente pentru transformarea ideilor în acțiuni, permit Republicii Moldova aplicarea experienței internaționale în consolidarea rezilienței în sectorului securitate și apărare națională. Programul reprezintă un mecanism de cooperare și nu presupune obligativitatea aderării la această structură, ci identificarea soluțiilor pentru stabilirea încrederii și realizarea proiectelor comune pe filiera NATO – state partenere. Expertul consideră că, în condițiile statutului de neutralitate permanentă, participarea Republicii Moldova la Programul Parteneriatul pentru Pace reprezintă singura oportunitate de cooperare activă cu Organizația Nord-Atlantică, fiind elaborat în acest scop un Plan individual¹¹. V. Juc subliniază că menirea planurilor individuale de acțiuni ale parteneriatului este de a oferi suport de cooperare prioritară și preferențială pentru fiecare partener asigurând valorificarea obiectivelor prin dezvoltarea abilităților de interoperabilitate. Fiind prin conținut mecanisme de angajare și armonizare a relațiilor dintre Alianța Nord-Atlantică și parteneri în baza Programului Parteneriatul pentru Pace, planurile individuale oferă posibilitatea statelor partenere de a alege și de a realiza activitățile, pe care și le asumă, în conformitate cu necesitățile reformării și modernizării sectorului de securitate națională¹².

V. Juc și Gh. Cojocaru, accentuează că primordialitatea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO îi revine reformării prin modernizare a sectorului de securitate și apărare națională realizând pachetul de acțiuni a reformelor democratice și racordării la standarde europene, promovând dialogul politic dintre părți și cooperarea cu instituțiile europene și euroatlantice. Potrivit Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO, principalele obiective strategice asumate de Republica Moldova constau în realizarea integrării europene, intensificarea dialogului și aprofundarea relațiilor de cooperare cu structurile euroatlantice. Una dintre acțiunile importante fiind ca forțele sale armate să servească și să protejeze dezvoltarea democratică a statului, inclusiv prin exercitarea controlului democratic

¹¹ Juc, V. *Politica externă*. În: Republica Moldova: Ediție enciclopedică. Chișinău: Tipografia „Bons Offices”, 2010, p. 713.

¹² Juc, V. *Securitatea națională și politica externă ale Republicii Moldova în contextul transformărilor structurale de sistem postrăzboi rece*. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015, p. 172.

comprehensiv asupra acestui element de bază al securității naționale. În acest sens, politicile sectoriale care se realizează presupun angajarea persoanelor civile în instituțiile militare și consolidarea prezenței lor în sistemul național de securitate și apărare, implementarea standardelor euroatlantice în procesul de reformare a forțelor armate, perfecționarea legislației în domeniul reglementării repartizării responsabilităților între structurile supreme din stat și încurajarea participării societății civile la examinarea problemelor ce se referă la securitate și apărare, inclusiv prin asigurarea accesului la informație¹³.

În opinia noastră, Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO este un element destinat individualizării, sistematizării și concretizării relațiilor de cooperare, intensificării dialogului și consultărilor între parteneri și Alianța Nord-Atlantică la nivel interstatal. Prin adoptarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO țara noastră și-a exprimat dorința de a intensifica dialogul politic și cooperarea cu Organizația Nord-Atlantică în domeniile: militar, științific, protecția mediului, urgențe civile etc., implicând în acest proces majoritatea instituțiilor naționale. Reieșind din perspectiva reconfigurării arhitecturii geopolitice și a realității evoluției mediului securității regionale, procesul de actualizare a Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO este o necesitate, dat fiind faptul că documentul este axat pe eficientizarea procesului de reforme în sectorul securității și apărării naționale. Unele dintre aspectele benefice pentru Republica Moldova, ca urmare a realizării mecanismului de implementare a Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO, este nu doar aprofundarea relațiilor de cooperare cu statele membre ale Alianței Nord-Atlantice, dar și promovarea unei imagini favorabile a Republicii Moldova pe plan extern, în contextul edificării unui stat de drept, democratic și prosper. În această ordine de idei, Alianța Nord-Atlantică este dispusă să susțină în continuare eforturile Republicii Moldova în reformarea și modernizarea sistemului național de securitate și apărare, pentru a face față noilor provocări ale sec. XXI, mai ales în perioada pandemiei COVID-19. Alianța Nord-Atlantică este gata să-și extindă acest sprijin asupra unor reforme mai profunde în domeniul politic și al instituțiilor de apărare. Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO rămâne a fi în continuare un document conceput în funcție de necesitățile individuale ale fiecărui stat partener, ceea ce înseamnă că Republica Moldova este liberă să-și aleagă domeniile prioritare sau de interes, scopurile și sarcinile pe care le-a inserat în acest Plan. Unul dintre obiectivele-cheie ale mecanismului Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO, capabil să favorizeze și să mențină un mediu intern propice reformelor

¹³ Juc, V.; Cojocaru, Gh. *Politica externă*. În: Republica Moldova pe calea modernizării: studiu enciclopedic. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015, p. 252-253.

democratice, este consolidarea dialogului și a consultărilor politice între Republica Moldova și Organizația Nord-Atlantică. Astfel, Republica Moldova își poate exprima și demonstra voința și capacitatea de a avansa sub câteva aspecte primordiale: cel al politicii interne și externe sau cel al implementării principiilor fundamentale, stipulate în Documentul-cadru al Programului Parteneriatul pentru Pace și în documentul de bază al *Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic*.

B. Paclikova accentuează imperativul realizării Inițiativei de Consolidare a Capacităților de Apărare a Republicii Moldova, menționând că Republica Moldova a fost acceptată de către Alianța Nord-Atlantică ca parte a Inițiativei de Consolidare a Capacităților de Apărare în luna iunie 2015, Ministerul Apărării fiind desemnat în calitate de instituție responsabilă pentru implementarea acestui angajament care are drept scop consolidarea capacității de apărare a Republicii Moldova și presupune un pachet de asistență divizat în două faze. În opinia sa, Republica Moldova a solicitat de la Alianța Nord-Atlantică acest pachet de asistență de care beneficiază și alți parteneri ca: Georgia, Iordania, Irak, Tunisia, pentru implementarea căruia Alianța Nord-Atlantică oferă consultanții săi pentru a asista la procesele de reformare. În prima fază a fost oferit un program de consiliere și asistență Republicii Moldova în sprijinul reformelor în domeniul apărării naționale în elaborarea documentelor strategice și identificării structurii de forțe optime și a capabilității militare necesare pentru a asigura funcționalitatea instituțională a procesului de apărare națională. Astfel, au fost elaborate și adoptate Strategia națională de apărare și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia pentru anii 2018-2022 (prin Hotărâre de Parlament nr. HP 134/2018 din 19.07.2018) și Strategia militară a Republicii Moldova și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia pentru anii 2018-2022 (prin Hotărâre de Guvern nr. 961 din 03.10.2018). De asemenea, programul se axează pe revizuirea riscurilor și pericolelor cu caracter militar la adresa statului, revizuirea și modificarea cadrului legislativ și normativ la nivel politicilor strategice, evaluarea structurii de comandă și control, a capabilităților existente și estimarea dezvoltării economice. În a doua fază de implementare, **B. Paclikova** relevă că Republicii Moldova i se oferă asistență și consiliere tehnică în dezvoltarea forțelor armate (structuri de forță, capabilități și infrastructură, doctrină, educație). Pachetul Inițiativei de Consolidare a Capacităților de Apărare oferă, totodată, asistență și în alte domenii, inclusiv în cel al educației apărării, planificarea strategică, managementul resurselor umane, dezvoltarea profesională a civililor și standardizarea instruirii și logisticii, precum și aspecte legate de securitatea cibernetică, buna guvernare, prevenirea corupției, precum și rolul femeii în domeniul păcii și securității¹⁴.

¹⁴ **Paclikova, B.** *Masă rotundă: Importanța DCBI pentru reformarea sectorului de securitate al Republicii Moldova.* <https://infocenter.md/masa-rotunda-importanta-dcbi-pentru-reformarea-sectorului-de-securitate-al-republicii-moldova/>

Conform lui V. Cibotaru, problema **stringentă** cu care se confruntă Armata Națională este procesul care este lipsit de operativitate și implementare rapidă a etapelor de modernizare și schimbare a tehnicii militare, în contextul reconfigurării geopolitice accelerate a mediului de securitate regională generând noi riscuri și amenințări la adresa securității și apărării naționale, Republica Moldova având nevoie de armament de tip nou, apărare antiaeriană modernă și de suplینirea rezervelor de muniție. Actualmente, starea echipamentului și dotărilor nu corespunde riscurilor și amenințărilor la care Republica Moldova este expusă. Realizând o analiză comparată dintre Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO și Inițiativei de Consolidare a Capacităților de Apărare, expertul susține că prin ultima, Republica Moldova își consolidează interoperabilitatea forțelor armate obișnuite cu cele ale statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice care au pus la dispoziția Republicii Moldova experții săi din Statele Unite ale Americii, România, Polonia, Țările Baltice pentru diferite programe de asistență și posibilități de modernizare a tehnicii¹⁵. Considerăm că Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO este la fel de important în procesul de reformare și modernizare a sistemului național de securitate și apărare, astfel proiectul documentului pentru anii 2021-2023 necesită o nouă elaborare într-o variantă actualizată pe perioada anilor 2022-2024, contribuind la fortificarea relațiilor de cooperare multilaterală oferind instrumentarul necesar reieșind din interesul de securitate națională al Republicii Moldova în condițiile crizei sanitare provocare de COVID-19 și din interesul Alianței Nord-Atlantice de consolidare a securității regionale, luând în considerație poziționarea geopolitică a Republicii Moldova și existența conflictului înghețat pe teritoriul acesteia. În această ordine de idei, **V. Cibotaru** punctează că procesul de încetinire a reformei și modernizării a forțelor armate este determinată de viziunile contradictorii sau chiar lipsa acestora din partea exponenților clasei politice. În contextul ultimelor evenimente militare din regiunea Carabahul de Munte, Republica Moldova trebuie țină cont de trei factori: apărarea propriilor cetățenii, consolidarea relațiilor de cooperare politico-militare cu România și Ucraina și intensificarea participării în cadrul misiunilor de menținere a securității regionale¹⁶.

În concluzie reliefăm următoarele aspecte cu privire la consolidarea rezilienței securității naționale a Republicii Moldova în contextul pandemiei globale COVID-19:

1. Sistemul național de securitate și apărare al Republicii Moldova parcurge un proces plurivalent de identificare a reformei instituționale potrivită pentru fortificarea acestuia, dat fiind faptul că se confruntă cu o multitudine de provocări de ordin geopolitic care s-au amplificat în perioada pandemiei globale generată de noul tip de coronavirus COVID-19, dar și de noile tulpini

¹⁵ Cibotaru, V. *Masă rotundă: Importanța DCBI pentru reformarea sectorului de securitate al Republicii Moldova*. <https://infocenter.md/masa-rotunda-importanta-dcbi-pentru-reformarea-sectorului-de-securitate-al-republicii-moldova/>

¹⁶ *Ibidem*.

ale acestuia. Dimensiunea geopolitică a securității naționale a Republicii Moldova presupune redimensionarea statutului geopolitic de neutralitate permanentă ce fundamentează și instituționalizează sistemul național de securitate și apărare și care trebuie să asigure un grad înalt de funcționalitate a acestuia pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale. Cercetarea securității naționale a Republicii Moldova pe coordonata geopolitică este o necesitate academică permanentă, deoarece interesele geopolitice ale marilor puteri din cadrul sistemului internațional au un caracter fluctuant, determinând nivelul de stabilitate/instabilitate a mediului de securitate regională prin declanșarea/inhibarea provocărilor geopolitice în adresa securității naționale a Republicii Moldova. Capacitatea instituțională a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova de a depăși pe cont propriu amenințările geopolitice, dar și criza de securitate regională declanșată de fenomenul COVID-19 este una redusă, alternativa fiind examinarea oportunității combaterii colective a acestor provocări, care trebuie să devină un imperativ în necesitatea realizării intereselor vitale ale Republicii Moldova și o chestiune fundamentală pentru asigurarea securității naționale.

2. Asigurarea sustenabilității instituționale a relațiilor de cooperare politico-militare dintre Republica Moldova și Alianța Nord-Atlantică și intensificarea procesului de consolidare a rezilienței securității naționale a Republicii Moldova, în special în condițiile crizei sanitare provocată de fenomenul COVID-19, dar și în contextul agravării relațiilor diplomatice dintre Occident și Federația Rusă amplificând și mai mult disensiunile precedate de protejarea sferelor de influență geopolitică din Europa de Est și din spațiul postsovietic, precum și de adoptarea sancțiunilor în serie de către instituțiile și statele membre ale Uniunii Europene și Statele Unite ale Americii împotriva Federației Ruse, necesită o nouă abordare, la nivelul clasei politice, precum și la nivelul societății, mult mai pragmatică, consecventă și intransigentă care ar garanta o perspectivă geopolitică clară pe termen lung a conceptului de asigurare a securității naționale. Implementarea acestor importante transformări paradigmatiche vor determina elaborarea unor politici de reziliență care vor contribui la fortificarea procesului de promovare și realizare a reformelor democratice în diverse structuri ale statului și de modernizare a acestora, în special în sectorul de securitate și apărare națională, dar și la aprofundarea cooperării Republicii Moldova cu instituțiile euroatlantice, evoluții care au o influență benefică asupra procesului general de fortificare a tuturor componentelor securității naționale a Republicii Moldova.

3. Valorificarea oportunităților de către Republica Moldova oferite ca urmare a cooperării politico-militare cu Alianța Nord-Atlantică va determina sporirea nivelului de reziliență a capacității instituționale a sistemului național de securitate și apărare și totodată, va permite ajustarea procesului de asigurare a securității naționale la standardele euroatlantice, ceea ce se va solda eminentemente cu amplificarea gradului de descurajare a eventualelor pericole din partea

potențialilor inamici, precum și combaterea eficientă a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale, care s-au amplificat în perioada pandemică a fenomenului COVID-19. Pentru realizarea acestui deziderat este indispensabil ca instituțiile din cadrul Administrației Publice Centrale responsabile de reforma în domeniul securității și apărării naționale să demonstreze voință politică, perseverență și transparență în acțiunile de realizare a angajamentelor asumate de Republica Moldova în relațiile de cooperare cu Alianța Nord-Atlantică, totodată manifestând interes în evoluția parcursului euroatlantic din calitatea de stat partener în stat membru al sistemului de securitate cooperativă și apărare colectivă.

În contextul ideilor reflectate în concluzii propunem următoarele recomandări:

1. În contextul geopolitic al fenomenului pandemiei COVID-19 ce a determinat subminarea stabilității mediului de securitate regională din Europa de Est, în special în Zona Extinsă a Mării Negre, dar și în regiunea de Vest a spațiului postsovietic, precum și diminuarea nivelului de asigurare a capacității instituționale a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova de a contracara provocările generate de criza sanitară, soluția recomandabilă ar fi ca organele supreme ale puterii de stat (Parlamentul, Președenția și Guvernul) să demareze procedurile de constituire a unui nou cadru politico-juridic de cooperare instituțională mai avansat cu Alianța Nord-Atlantică decât cel existent în domeniul politico-militar, promovând în cadrul dialogului cu Alianța Nord-Atlantică obiectivul de instituire a Comisiei NATO – Republica Moldova, astfel realizând un nivel de relații mult mai dezvoltat cu structurile de securitate și apărare euroatlantică, care ar constitui un instrument-cheie oferit de Alianța Nord-Atlantică pentru impulsivarea procesului de consolidare a rezilienței sectorului de securitate și apărare națională, ceea ce ar amplifica interoperabilitatea și atașarea la standardele euroatlantice, precum și ar reprezenta un factor de stabilizare al statului Republica Moldova.

2. În prezent, Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO este documentul de bază care reglementează procesul de reformare și modernizare instituțională a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova ce dezvoltă și consolidează capacitățile sectorului de securitate și apărare, valorificând posibilitățile de cooperare sustenabilă oferite de diverse programe ale Alianței Nord-Atlantice, cum ar fi: Procesul de Analiză și Planificare a Parteneriatului (PARP), Inițiativa privind Consolidarea Capacităților de Apărare (DCB), Programul de consolidare a integrității în sectorul de securitate și apărare (BI), Programul de Dezvoltare Profesională (PDP), Programul Știința pentru Pace și Securitate (SPS), Programului de consolidare a instruirii militare (DEEP) și Platforma pentru Interoperabilitate (IP). În această ordine de idei, este oportună sugestia adresată Guvernului Republicii Moldova, să fie demarată procedura de elaborare și aprobare a unui nou Plan într-o variantă actualizată în care va fi prevăzută reconfigurarea geopolitică a mediului de securitate regională ce a provocat apariția noilor riscuri

și amenințări la adresa securității naționale declanșate în perioada pandemică în care fenomenul COVID-19 a degenerat din criza sanitară în criza de securitate regională. Necesitatea adoptării unui nou Plan mai este determinată de faptul că Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO pentru anii 2017-2019 a expirat, iar proiectul Planului nou pentru anii 2021-2023, care încă nu a fost adoptat de Guvern, nu precizează repercusiunile crizei de securitate regională generate de fenomenul COVID-19 asupra securității naționale a Republicii Moldova, astfel elaborarea și adoptarea unui nou Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO pentru anii 2022-2024 va contribui la continuitatea fortificării relațiilor de cooperare cu Alianța Nord-Atlantică oferind instrumentarul necesar pentru realizarea interesului de securitate națională al Republicii Moldova și interesului Alianței Nord-Atlantice de consolidare a securității regionale.

3. Pentru consolidarea sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova și asigurarea sustenabilității instituționale a cooperării cu Alianța Nord-Atlantică este indispensabil intensificarea realizării reformelor respectând principiul continuității, în special în elaborarea și adoptarea documentelor strategice ale politicii de stat în domeniul securității și apărării naționale. Prin urmare, sugestia recomandabilă este ca factorul decizional din Republica Moldova, cum ar fi Parlamentul, Președenția și Guvernul, în colaborare cu comunitatea științifică să demareze procesul de elaborare și ulterior adoptare a unei noi Strategii de securitate națională care să reflecte contextul geopolitic al mediului de securitate internațională și regională, precum și apariția noilor riscuri și amenințări geopolitice la adresa componentelor securității naționale declanșate de evoluția fenomenului COVID-19 ce va avea un impact pe termen mediu și lung și totodată, ținând cont de faptul că actuala Strategie de securitate națională, adoptată prin Hotărârea Parlamentului nr. 153 din 15.07.2011, nu mai reprezintă o sursă de soluții relevante în procesul de asigurare a securității și apărării naționale. De asemenea, este importantă și recomandarea de a completa unele prevederi ale Strategiei naționale de apărare prin elaborarea și adoptarea unor amendamente ce ar reglementa acțiunile de prevenire și combatere de către sistemul național de securitate și apărare al Republicii Moldova a noilor provocări generate de fenomenul COVID-19. Totodată, un alt imperativ pe termen scurt în domeniul asigurării securității și apărării naționale ale Republicii Moldova pentru Parlament, Președenție și Guvern, ar fi și elaborarea în cooperare cu societatea științifică a proiectului Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale de apărare pentru anii 2023-2027 și a proiectului Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei militare a Republicii Moldova pentru anii 2023-2027.

BIBLIOGRAFIA:

1. Băhnăreanu, C. *Impactul economic al pandemiei de COVID-19 la începutul anului 2020*. În: Impact Strategic, 2020, nr. 2, p. 87-98.
2. Bogzeanu, C. *Apărarea europeană – schimbare de curs, în contextul pandemiei de COVID-19?* În: Impact Strategic, 2020, nr. 2, p. 120-134.
3. **Chirilă, V.** *Expert: Tensiunile dintre UE și Rusia vor avea consecințe grave asupra Republicii Moldova*. <https://deschide.md/ro/stiri/politic/80292/Expert-Tensiunile-dintre-UE-%C8%99i-Rusia-vor-avea-consecin%C8%9Be-grave-asupra-RMoldova.htm>
4. Cibotaru, V. *Masă rotundă: Importanța DCBI pentru reformarea sectorului de securitate al Republicii Moldova*. <https://infocenter.md/masa-rotunda-importanta-dcbi-pentru-reformarea-sectorului-de-securitate-al-republicii-moldova/>
5. *Coronavirus Disease (COVID-19): Situation Report -162, World Health Organization, 30 June 2020. 18 p.* https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200615-covid-19-sitrep-147.pdf?sfvrsn=2497a605_4
6. *COVID-19 Coronavirus Pandemic. Reported Cases and Deaths by Country or Territory*. În: Worldometer, <https://www.worldometers.info/coronavirus/>
7. Geropoulos, K.; Waller, N. *Round One: US and Russia Slowly Hit-re-START Nuke Button*. <https://www.neweurope.eu/article/round-one-us-and-russia-slowly-hit-re-start-nuke-button/> (vizitat 25.09.2021).
8. Juc, V.; Cojocaru, Gh. *Politica externă*. În: Republica Moldova pe calea modernizării: studiu enciclopedic. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015, p. 228-256.
9. Juc, V. *Politica externă*. În: Republica Moldova: Ediție enciclopedică. Chișinău: Tipografia „Bons Offices”, 2010, p. 706-715.
10. Juc, V. *Securitatea națională și politica externă ale Republicii Moldova în contextul transformărilor structurale de sistem postrăzboi rece*. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015. 200 p.
11. *Listings of WHO’s Response to COVID-19. Timeline of WHO’s Response to COVID-19, 29 iunie 2020*. <https://www.who.int/news-room/detail/29-06-2020-covidtimeline>
12. **Paclikova, B.** *Masă rotundă: Importanța DCBI pentru reformarea sectorului de securitate al Republicii Moldova*. <https://infocenter.md/masa-rotunda-importanta-dcbi-pentru-reformarea-sectorului-de-securitate-al-republicii-moldova/>
13. Sandford, A. *Coronavirus: Half of Humanity Now on Lockdown as 90 Countries Call for Confinement*. <https://www.euronews.com/2020/04/02/coronavi-rus-in-europe-spain-s-death-toll-hits-10-000-after-record-950-new-deaths-in-24-hou>
14. Ungureanu, V. *Consolidarea dimensiunii geopolitice în noua paradigmă de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova*. În: Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european./coord.: Juc Victor. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2019, partea a II-a, p. 269-289.